

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้จ่าย ความอ่อนในนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัย

ดวงมัลย์ พลະไกร วท.ม.*, สุดสบาย จุลกัทัพพะ พบ.**,
กนกวรรณ ลิ้มศรีเจริญ กศ.ม.***

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ ผู้ใช้จ่ายความอ่อนในปัจจุบันมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งสนใจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายความอ่อนในนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัย

วิธีการศึกษา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 403 ราย อายุระหว่าง 18-31 ปี ที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ชั้นปีที่ 1-6 ปีการศึกษา 2554 โดยใช้แบบสอบถามประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดด้านบุคลิกภาพในอุดมคติ แบบวัดอิทธิพลเพื่อน แบบวัดอิทธิพลสื่อ แบบวัดอิทธิพลครอบครัว และแบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติเกี่ยวกับการใช้จ่ายความอ่อน โดยแบบสอบถามทุกชุดมีค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.85-0.94 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเชิงพหุแบบขั้นตอน

ผลการศึกษา นักศึกษาที่เข้าร่วมงานวิจัยมีอายุเฉลี่ย 20.92 ปี และมีพฤติกรรมการใช้จ่ายความอ่อนคิดเป็นร้อยละ 17.60 เมื่อวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเชิงพหุพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายความอ่อนมากที่สุดตามลำดับได้แก่ อิทธิพลครอบครัวและ self discrepancy ซึ่งสามารถร่วมกันอธิบายความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายความอ่อนได้ร้อยละ 60 นอกจากนี้จากการวิเคราะห์ความถดถอยปัจจัยรายด้านของแบบวัดด้านบุคลิกภาพในอุดมคติพบว่า สีมัว องค์ประกอบของใบหน้า ลักษณะของกล้ามเนื้อ รูปร่างสัดส่วน น้ำหนักที่ปรารถนา ขนาดรอบอก และการทำงานประสานกันของร่างกายสามารถทำนาย self discrepancy ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สรุป self discrepancy และอิทธิพลครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้จ่ายความอ่อน

คำสำคัญ self discrepancy, อิทธิพลครอบครัว, ใช้จ่ายความอ่อน

วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 2556; 58(4): 311-322

- * บัณฑิตศึกษา สาขาวิชาจิตวิทยาคลินิก คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
- * ทุนวิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
- ** รองศาสตราจารย์แพทย์หญิงภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล
- *** อาจารย์ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล

Factors Related to Diet Pills Usage in College Students

Duangman Palagrai M.Sc.*, Sudsabuy Chulakadubba M.D.**,
Kanokwan Limsricharoen M.Ed.**

ABSTRACT

Objective : Nowadays, the amounts of diet pill usage are increased. Therefore this study aims to examine factors that are related to diet pill usage in female undergraduate students.

Method : The study sample was 403 female undergraduate students, aged between 18-31 years, who studied in Khon Kaen University, 1st-6th years in the academic year 2011. The research instrument was a questionnaire consisted of six domains: personal data questionnaire, the body image idea questionnaire, an attitude toward diet pill usage questionnaire, peer influence scale, media influence scale and family influence scale. All questionnaires were verified for content validity by three experts. The internal consistency of the questionnaires was analyzed using Cronbach's alpha coefficient. The reliabilities were between .85-.94. Data analyses used descriptive statistics, regression, and backward stepwise binary logistic regression.

Result : The study found that the average age of undergraduates was 20.92 years, 71 students used diet pills, which was 17.60 percent. The result of the t-test found that self-discrepancy, family influence, and peer influence were statistically significant at a level of .05. According to the results of the backward stepwise binary logistic regression, the factors that were associated with diet pill usage at the high level were self-discrepancy and family influence. These variables were strong predictors of diet pill usage at 60 percent. Moreover, each question of the body image idea questionnaire was analyzed by using regression, found that skin complexion, facial features, muscle tone, body proportion, weight, chest size, and physical coordination predicted the self-discrepancy of overall appearance.

Conclusion : self discrepancy and family Influence were associated and strong predictors to the diet pill usage.

Keywords : self-discrepancy, family influence, diet pill

J Psychiatr Assoc Thailand 2013; 58(4): 311-322

* Graduate study, Master of Science Programme in Clinical Psychology, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University.

* Funded by The Siriraj Graduate Thesis Scholarships, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University.

** Associate Professor, Department of Psychiatry, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University.

*** Lecturer, Department of Psychiatry, Faculty of Medicine Siriraj Hospital, Mahidol University.

บทนำ

ความงามเป็นสิ่งที่นิยมกันในทุกยุคทุกสมัย แม้กาลเวลาที่เปลี่ยนแปลงนำมาซึ่งความงามที่แตกต่างกันออกไป ในอดีตหญิงงามคือ หญิงสาวที่มีลักษณะอุดมสมบูรณ์ อวบอ้อม แต่ต่อมาความนิยมของสังคมเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงเริ่มออกมาทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น ทำให้ลักษณะความงามที่เป็นที่นิยมเปลี่ยนมาเป็นผู้หญิงที่มีลักษณะผอมเพรียว เพื่อให้เกิดความคล่องตัวมากขึ้น จนถึงยุคปัจจุบันที่ค่านิยมความงามสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้คนในสังคมได้ง่ายขึ้นผ่านทางอิทธิพลของสื่อ ซึ่งมีงานวิจัยในไทยที่ได้ศึกษาเรื่องนี้เช่น การศึกษาของ นนทกร สิทธิพลากุล¹ ซึ่งศึกษาในนักศึกษามหาวิทยาลัยแล้วพบว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติคือ รูปร่างผอมเพรียว กระแสค่านิยมความผอมนี้ทำให้วิธีการต่างๆ เพื่อลดน้ำหนักเป็นที่สนใจ ทั้งการลดน้ำหนักอย่างถูกวิธี เช่น การออกกำลังกาย การควบคุมอาหาร ตลอดจนการใช้ยาลดน้ำหนักที่อยู่ในการควบคุมของแพทย์ จนไปถึงการลดน้ำหนักที่ให้ผลรวดเร็วและไม่คำนึงถึงความปลอดภัย เช่น การใช้ยาลดความอ้วนที่มีขายกันอยู่ตามอินเทอร์เน็ต ซึ่งพบว่ามียาจำนวนมากโดยดูได้จากสถิติร้านค้าที่ขายยาลดความอ้วนทางอินเทอร์เน็ตมีถึง 1,497,000 รายการ² ซึ่งการใช้ยาลดความอ้วนโดยไม่มีการควบคุมส่งผลต่อผู้ใช้มากมายไม่ว่าจะเป็นอาการเบื้องต้น เช่น เวียนศีรษะ อาเจียนเหนื่อยง่าย จนถึงอาการขั้นรุนแรงคือการเสียชีวิต³ ซึ่งมีให้พบเห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เป็นระยะ ดังนั้นปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเริ่มเป็นปัญหาโดยรวมที่มีผลต่อสังคมในแง่การสูญเสียงบประมาณในการดูแลผู้ที่ได้รับผลกระทบ และบุคลากรที่อยู่ในช่วงวัยที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ประเทศได้มากมาย ทางจิตวิทยาจึงเริ่มสนใจปรากฏการณ์นี้ว่าเพราะเหตุปัจจัยใดที่ทำให้คนเราต้องหันไปใช้ยาลดน้ำหนักในทางที่ไม่เหมาะสม

แนวคิดทฤษฎีที่ได้รับรองความสนใจได้แก่ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล (the development of body image)⁴ ซึ่ง body image หรือบุคลิกภาพของบุคคลนั้นคือ สิ่งที่แสดงออกมาให้เห็นเด่นชัด เช่น รูปร่าง สีสัน สีดวง ลักษณะของเส้นผม ซึ่งบุคคลจะมีทัศนคติต่อรูปร่างที่ต่างกันออกไป โดยความต่างนั้นอาจเกิดได้จากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมวัฒนธรรม ประสบการณ์ระหว่างบุคคล ลักษณะทางกายภาพ และบุคลิกภาพส่วนบุคคล ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับการรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเองและผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่เชื่อว่าการใช้ยาลดความอ้วนมีความสัมพันธ์กันกับ self discrepancy หรือความแตกต่างระหว่างตัวตนที่เป็นจริงกับตัวตนในอุดมคติ ซึ่งมีนักจิตวิทยาหลายท่านที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หนึ่งในนั้นคือ Higgin⁵ มีแนวคิดที่ว่า เมื่อคนเรามองเห็นความแตกต่างระหว่างตัวตนที่เป็นจริงกับตัวตนในอุดมคติ (self discrepancy) จะทำให้เกิด self regulation process นั่นคือ คนเราจะพยายามปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงตนเองให้ได้ตามอุดมคติ ยิ่งมองเห็นความแตกต่างมากเท่าใดก็จะยิ่งพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองมากเท่านั้น ซึ่งต่อมามีนักจิตวิทยาอีกท่านได้นำทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้กับเรื่องของบุคลิกภาพโดยตรง โดยทฤษฎี self-discrepancy ของ Cash⁶ นั้นเชื่อว่า บุคคลจะประเมินบุคลิกภาพของตนเองจากมุมมองของตนเองและจากการรับรู้สิ่งแวดล้อมภายนอก เช่น เพื่อน ครอบครัว คนแปลกหน้า ซึ่งจะทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ช่องว่างระหว่างบุคลิกภาพที่เป็นจริงและบุคลิกภาพในอุดมคติขึ้น โดยช่องว่างนี้จะห่างเท่าใดขึ้นอยู่กับ 1) การรับรู้บุคลิกภาพของบุคคลที่ตรงกับบุคลิกภาพในอุดมคติ 2) การให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพในอุดมคติเหล่านั้น และมีแนวคิดที่คล้ายกับของ Higgin⁵ ที่ว่า หากคนเราเกิดช่องว่างระหว่างบุคลิกภาพที่เป็นจริงกับบุคลิกภาพในอุดมคติมากเท่าใด ก็จะต้องพยายามเปลี่ยนแปลงตนเองให้ไป

อุดมคติของตนมากเท่านั้น นอกจากนี้ปัจจัยที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วยังมีการศึกษาที่พบว่าปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วนด้วย เช่น การศึกษาของ Helence Keery และคณะ⁷ ที่พบว่า การที่สื่อนำเสนอภาพลักษณ์ของความเป็นหญิง คือ ผู้หญิงที่มีลักษณะอ่อนเยาว์ รูปร่างผอมบาง มีความสัมพันธ์กันสูงกับลักษณะทางอุดมคติด้านกายภาพของผู้หญิง นอกจากนี้ยังมีปัจจัยอิทธิพลด้านอื่นๆ ที่พบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเช่นอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน จากการศึกษาของ Crandoll⁹ พบว่า กลุ่มเพื่อนนั้นมีความสัมพันธ์สูงกับพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติในกลุ่มเพศหญิง หรือการศึกษาของ Emily Young และคณะ¹⁰ ที่พบว่า ตัวทำนายนายที่มีประสิทธิภาพในการทำนายโรค Bulimia nervosa ได้แก่ อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนเป็นสำคัญ ในขณะที่สื่อจะก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจในตัวเองมากกว่า แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติ ขณะที่อิทธิพลของครอบครัวก็ได้รับความสนใจและพบว่ามีความสัมพันธ์กับเรื่องรูปลักษณ์เช่นกัน เช่นจากการศึกษาของ Anna และคณะ¹¹ ซึ่งศึกษาในนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เป็นคนผิวขาวและผิวดำ จำนวน 276 ราย พบว่าทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ปกครองมีความสัมพันธ์กับการใส่ใจในรูปลักษณ์และน้ำหนัก รวมถึงพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติ นอกจากนี้ในการศึกษานี้ยังสนใจศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วน เช่น ค่า BMI (Body mass index) เพื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้ที่ใช้ยาลดความอ้วนและไม่ใช้ยาลดความอ้วน รวมไปถึงทัศนคติที่มีต่อการใช้ยาลดความอ้วน ซึ่ง Festinger¹² ได้กล่าวถึงทัศนคติว่าเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อมตลอดจนสถานการณ์ต่างๆ โดยทัศนคติ นั้นมีรากฐานมาจาก ความเชื่อที่อาจส่งผลถึง พฤติกรรม ในอนาคตได้ โดยการศึกษาครั้งนี้มุ่งสนใจไปที่นักศึกษาหญิงระดับมหาวิทยาลัย เนื่องจาก

เป็นกลุ่มวัยที่จะกลายเป็นกำลังสำคัญในการทำงานและพัฒนาสังคมของเราต่อไป

ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้ยาลดความอ้วนในนักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยปัจจัยภายในได้แก่ ความต่างระหว่างรูปลักษณ์ที่แท้จริงกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ (self-discrepancy) ทัศนคติต่อการใช้ยาลดความอ้วน ค่าดัชนีมวลกาย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยที่มาจากครอบครัว เพื่อนและสื่อ

วิธีการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรเป็นนักศึกษาหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นชั้นปีที่ 1-6 ในปีการศึกษา 2553 จำนวน 403 ราย ช่วงอายุระหว่าง 18-23 ปี โดยมีเฉลี่ย 20.92 ปี โดยในกลุ่มที่ไม่ใช้ยาลดความอ้วนส่วนใหญ่มีอายุ 20 ปี (ร้อยละ 19.40) และกลุ่มที่ใช้ยาลดความอ้วนส่วนใหญ่มีอายุ 22 ปี (ร้อยละ 3.70)

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น คือ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการใช้ยาลดความอ้วน

1.1 ปัจจัยภายในที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาลดความอ้วน

1.1.1 ความต่างระหว่างรูปลักษณ์ที่แท้จริงกับ รูปลักษณ์ในอุดมคติ (self-discrepancy)

1.1.2 ทัศนคติของการใช้ยาลดความอ้วน

1.1.3 ค่าดัชนีมวลกาย (Body Mass Index)

1.2 ปัจจัยภายนอกที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาลดความอ้วน

1.2.1 ปัจจัยที่มาจากครอบครัว

1.2.2 ปัจจัยที่มาจากกลุ่มเพื่อนและสื่อ

2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วนในนักศึกษาหญิงระดับปริญญาตรี แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

2.1 กลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วน

2.2 กลุ่มที่ไม่มีพฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาโดยใช้การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ซึ่งแบบสอบถามประกอบไปด้วย 6 ส่วน คือ

1. แบบบันทึกข้อมูลส่วนตัว

2. แบบวัดด้านรูปลักษณ์ในอุดมคติ โดยแปลจากแบบสอบถาม BIQ (the body image idea questionnaire) ของ Cash และ Synmanski⁶ โดยแบบสอบถามมีจำนวน 11 ข้อ แต่ละข้อจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วน ก เป็นความคิดเกี่ยวกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ และส่วน ข เป็นการให้ความสำคัญต่อรูปลักษณ์ในอุดมคตินั้นๆ แบบสอบถาม BIQ พัฒนาขึ้นโดย Cash และ Synmanski เป็นแบบสอบถามที่มีพื้นฐานจากทฤษฎี self-discrepancy theory ของ Higgin⁵ โดยดูความสอดคล้องและไม่สอดคล้องระหว่างการรับรู้รูปลักษณ์ของตนกับรูปลักษณ์ในอุดมคติที่ตนต้องการจะเป็น ความพึงพอใจในรูปลักษณ์ขึ้นอยู่กับ 1) การรับรู้รูปลักษณ์ของบุคคลที่ตรงกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ 2) ความสำคัญของอุดมคติเหล่านั้นที่มีต่อตนเอง และเมื่อเกิดความไม่สอดคล้องขึ้นจะทำให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจในตนเองขึ้นได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการขอลิขสิทธิ์เพื่อแปลเป็นภาษาไทย จากนั้นตรวจสอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จากนั้นนำทดลองกับกลุ่มนำร่องจำนวน 30 คน ได้ค่าความน่าเชื่อถือที่ 0.90

3. แบบวัดอิทธิพลครอบครัว (family influence scale) เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อครอบครัวในเรื่องของรูปลักษณ์ โดยแปลจาก family influence scale ของ Young, McFatter และ Clopton¹⁰

4. แบบวัดอิทธิพลกลุ่มเพื่อน (peer influence scale) เป็นแบบสอบถามเพื่อประเมินอิทธิพลของเพื่อนที่มีผลต่อการคล้อยตามของบุคคล โดยแปลจาก peer influence scale ของ Young และคณะ¹⁰

5. แบบวัดอิทธิพลสื่อ (media influence scale) เป็นแบบสอบถามอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ ภาพยนตร์ นิตยสาร ที่มีเสนอรูปลักษณ์ที่ผอมเพรียวว่าเป็นมาตรฐาน สวยงาม ที่มีต่อการคล้อยตามของบุคคล โดยแปลจาก media influence scale ของ Young และคณะ¹⁰ ในส่วนของแบบวัดอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ครอบครัว และสื่อ พัฒนาขึ้นโดย Young และคณะ¹⁰ โดยสร้างจากแนวคิดของ Stice¹⁴ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการขอลิขสิทธิ์เพื่อแปลเป็นภาษาไทย จากนั้นตรวจสอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนำร่องจำนวน 30 คน ได้ค่าความน่าเชื่อถือ ดังนี้ แบบวัดอิทธิพลครอบครัว มีความน่าเชื่อถือ .94 แบบวัดอิทธิพลกลุ่มเพื่อน .93 แบบวัดอิทธิพลสื่อ 0.89

6. แบบวัดทัศนคติต่อการใช้ยาลดความอ้วน เป็นแบบทดสอบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากแบบวัดความเชื่อในการใช้ยาลดความอ้วน โดยพัฒนาจากทฤษฎีของ Freeman¹⁵ และบททวนบัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้ยาลดความอ้วนจาก ปวีณา ยุคตานนท์⁶ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจทานข้อคำถาม นำไปทดลองใช้กับกลุ่มนำร่อง 10 คนเพื่อดูความเข้าใจด้านภาษา จากนั้นนำไปทดลองในกลุ่มนำร่อง 30 คน ได้ค่าความน่าเชื่อถือ 0.85

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลได้ขออนุญาตทำวิจัยจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล ได้รับการอนุมัติเลขที่ 685/2554 (EC2) วันที่ 11 มกราคม 2555 และขออนุญาตเก็บข้อมูลในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น หมายเลขโครงการ HE 552082 และได้รับการพิจารณาว่าเป็นโครงการที่เข้าข่ายไม่ต้องขอรับรองด้านจริยธรรมการวิจัย ตามประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 99/2550 วันที่ 20 มีนาคม 2555

ในส่วนของแบบสอบถามได้ขออนุญาตใช้แบบสอบถาม the body image idea questionnaire (BIQ) แบบวัดอิทธิพลครอบครัว และแบบวัดอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนและสื่อ จากเจ้าของลิขสิทธิ์ จากนั้นนำมาแปลเป็นภาษาไทย และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยและอังกฤษแปลกลับเป็นภาษาอังกฤษ และให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่านตรวจสอบ จากนั้นนำไปทดลองในกลุ่มนำร่อง หาค่าความเที่ยง แบบสอบถามทัศนคติในการใช้ลดความอ้วนสร้างโดยอ้างอิงจากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสอดคล้อง จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลในกลุ่มนำร่อง หาค่าความเที่ยง และตัดข้อคำถามที่ไม่เกี่ยวข้องออกไป โดยเก็บข้อมูล

แบบสุ่มจากนักศึกษาตามชมรมต่างๆ โดยมีเงื่อนไขคือ เป็นนักศึกษาหญิงอายุระหว่าง 18-31 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยขอนแก่นและเต็มใจเข้าร่วมงานวิจัย จากนั้นรวบรวมข้อมูลและทำการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) for windows ในการคำนวณ และวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ

ผลการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างอายุเฉลี่ย 20.92 ปี (ร้อยละ 19.35) ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 2 (ร้อยละ 25.30) มากที่สุด รองลงมาเป็นชั้นปีที่ 4 (ร้อยละ 24.12) และชั้นปีที่ 3 (ร้อยละ 22.60) ตามลำดับ ส่วนใหญ่อยู่ในคณะวิทยาศาสตร์ รองลงมาเป็นศึกษาศาสตร์ และวิทยาการจัดการ โดยจำนวนผู้ใช้ยาลดความอ้วนคิดเป็น ร้อยละ 17.60 และไม่ใช้ยาลดความอ้วนคิดเป็นร้อยละ 82.40 โดยสถานที่ที่ซื้อมากที่สุด คือ ร้านขายยา คลินิก กลุ่มเพื่อนและจากอินเทอร์เน็ต เหตุผลส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจใช้ได้แก่ตัดสินใจด้วยตนเอง จากสื่อ อยกททดลอง และจากกลุ่มเพื่อน ค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์น้ำหนักปกติ และตามมาด้วยน้ำหนักน้อย (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยดัชนีมวลกาย (body mass index) ของกลุ่มตัวอย่าง (N=403)

ค่าดัชนีมวลกาย (BMI)	กลุ่มที่ใช้ยาลดความอ้วน		กลุ่มที่ไม่ใช้ยาลดความอ้วน	
	จำนวน (N=71)	ร้อยละ	จำนวน (N=332)	ร้อยละ
น้ำหนักน้อย (BMI < 18.5)	12	16.91	102	30.72
น้ำหนักปกติ (18.5 ≤ BMI < 23)	48	67.61	198	59.64
น้ำหนักเกิน (23.0 ≤ BMI < 25)	7	9.86	12	3.61
โรคอ้วนระดับที่ 1 (25.0 ≤ BMI < 30)	3	4.22	14	4.22
โรคอ้วนระดับที่ 2 (BMI ≥ 30)	1	1.40	6	1.81

ในขณะที่ตารางที่ 2 จะแสดงให้เห็นถึง ปัจจัยที่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่มีพฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วนและไม่ใช้ยาลดความอ้วนก็คือ ความแตกต่างระหว่างรูปลักษณะในอุดมคติกับรูปลักษณะ

ที่เป็นจริง (self-discrepancy) อิทธิพลของครอบครัวและอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p<0.05)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ของปัจจัยต่างๆ ระหว่างกลุ่มตัวอย่าง (N=403)

ปัจจัย	กลุ่มที่ใช้ยาลดความอ้วน		กลุ่มที่ไม่ใช้ยาลดความอ้วน		t	p-value
	mean	S.D.	mean	S.D.		
ดัชนีมวลกาย	20.710	3.1619	19.969	3.25558	1.74	.081
Self-discrepancy	2.6031	1.4881	2.1199	1.46469	2.51	.012*
อิทธิพลครอบครัว	2.5387	.84795	2.2575	.79632	2.67	.008*
อิทธิพลสื่อ	3.2254	.70987	3.0877	.71497	1.47	.141
อิทธิพลเพื่อน	3.5762	3.3445	3.3445	.62656	2.64	.008*
ทัศนคติที่มีต่อการใช้ยาลดความอ้วน	3.2629	.69473	3.2508	.67635	.136	.892

*p<0.05

และเมื่อนำมาวิเคราะห์ด้วย ความถดถอย
โลจิสติก (binary logistic regression) โดยใช้
การคัดเลือกเข้าสมการแบบ backward stepwise:
conditional เรียงลำดับตามการคัดออกจากสมการ

(ตารางที่ 3) จะพบว่า ตัวแปรความต่างระหว่าง
รูปลักษณ์ที่แท้จริงกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ และอิทธิพล
ของครอบครัวมีผลต่อพฤติกรรมการใช้อาลดความอ้วน
มากกว่าปัจจัยอื่นๆ

ตารางที่ 3 ตารางแสดงค่าการวิเคราะห์ความถดถอยโลจิสติกเชิงพหุแบบขั้นตอน (binary logistic regression)
โดยนำเข้าสมการแบบ backward stepwise: conditional

ปัจจัยที่ถูกคัดออก	Model Log Likelihood	Change in -2 Log Likelihood	df	Sig. of the Change
1. อิทธิพลสื่อ	-180.237	.041	1	.840
2. ทศนคติที่มีต่อการใช้อาลดความอ้วน	-180.299	.125	1	.724
3. ดัชนีมวลกาย	-180.854	1.109	1	.292
4. อิทธิพลเพื่อน	-181.673	1.640	1	.200
5. Self-discrepancy	-184.220	5.097	1	.024*
6. อิทธิพลครอบครัว	-184.566	5.789	1	.016*

และเมื่อหาระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งสอง
ที่มีต่อการใช้อาลดความอ้วนจะพบว่า ปัจจัยทั้งสอง
สามารถร่วมกันอธิบายความสัมพันธ์กับการใช้อาลด
ความอ้วนได้ร้อยละ 60 (ตารางที่ 4) จากนั้นจึงได้
วิเคราะห์ความถดถอยปัจจัยรายด้านของแบบวัด
รูปลักษณ์ในอุดมคติ (the body image idea
questionnaire) เพื่อหาลักษณะของร่างกายที่ทำนาย

ถึงความต่างระหว่างรูปลักษณ์ที่แท้จริงกับรูปลักษณ์ใน
อุดมคติพบว่า สีมิว องค์ประกอบของใบหน้า ลักษณะ
ของกล้ามเนื้อ รูปร่างสัดส่วน น้ำหนักที่ปรารถนา ขนาด
รอบอก และการทำงานประสานกันของร่างกายสามารถ
ทำนายความแตกต่างของรูปลักษณ์ที่เป็นจริงกับ
รูปลักษณ์ในอุดมคติได้โดยมีความแตกต่างอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 4 ตารางสรุป

	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
model summary	360.433	.36	.60

ตารางที่ 5 ตารางวิเคราะห์การถดถอยจากปัจจัยรายด้านของแบบวัดด้านรูปลักษณ์ในอุดมคติ (the body image questionnaire)

องค์ประกอบทางกาย	B	S.E.	t	Sig.
1. ส่วนสูง	0.075	0.039	1.943	0.053
2. สีสผิว	0.150	0.036	4.100	0.000*
3. ลักษณะของเส้นผม	0.027	0.032	0.869	0.385
4. องค์ประกอบของใบหน้า	0.200	0.041	4.880	0.000*
5. ลักษณะกล้ามเนื้อ (กระชับ, ตึงฯ)	0.114	0.042	2.703	0.007*
6. รูปร่างสัดส่วน	0.202	0.051	3.948	0.000*
7. น้ำหนัก	0.129	0.041	3.109	0.002*
8. ขนาดรอบอก	0.112	0.041	2.709	0.007*
9. ความแข็งแรงของร่างกาย	-0.063	0.037	-1.716	0.087
10. การประสานงานของร่างกาย	0.128	0.039	3.288	0.001*

นอกจากนี้เมื่อหาค่าฐานนิยมของแบบวัดอิทธิพลครอบครัว พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มที่ใช้ยาลดความอ้วนว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วยมากที่สุดแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. การสื่อสารในครอบครัว ตัวอย่างคำถาม เช่น สมาชิกในครอบครัวของฉันมักขบขันและล้อเลียนคนอ้วน
2. การกดดันจากคนในครอบครัว เช่น ฉันรู้สึกถึงแรงกดดันจากครอบครัวที่ต้องการให้ลดน้ำหนัก

วิจารณ์

จากผลการศึกษาจะพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และสามารถทำนายพฤติกรรมการใช้ยาลดความอ้วนคือ ความแตกต่างระหว่างการรับรู้รูปลักษณ์ที่เป็นจริงกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ และอิทธิพลครอบครัว self-discrepancy คือ ความแตกต่างระหว่างการรับรู้รูปลักษณ์ที่เป็นจริงกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ ซึ่งจาก

ทฤษฎีของ Cash⁶ เชื่อว่าสิ่งที่ตามมาจากความต่างที่เกิดขึ้น จะทำให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปลักษณ์และนำไปสู่พฤติกรรมต่างๆ ที่เป็นไปเพื่อการลดช่องว่างนั้น จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า การรับรู้รูปลักษณ์ในอุดมคตินั้นก็ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปลักษณ์ภายนอกที่เป็นจริง ซึ่งพบว่า ผู้ที่ใช้ยาลดความอ้วนมีค่าดัชนีมวลกายก่อนที่จะใช้ยาลดความอ้วนอยู่ในเกณฑ์น้ำหนักปกติและน้ำหนักน้อย เช่นเดียวกับกลุ่มที่ไม่ใช้ยาลดความอ้วน ซึ่งใกล้เคียงกับการศึกษาของ Cash และคณะ⁵ ที่พบว่า การแก้ปัญหาการไม่พึงพอใจในรูปลักษณ์ด้วยวิธีที่ไม่สมเหตุสมผล นอกจากไม่ทำให้ความไม่พึงพอใจลดลงแล้ว อาจจะเป็นแรงเสริมที่ทำให้เกิดการประเมินตนเองในทางลบในด้านอื่นๆ มากขึ้นอีกด้วย โดยหากดูในการวิเคราะห์รายด้านของความแตกต่างระหว่างรูปลักษณ์ในอุดมคติด้านรูปลักษณ์ที่เป็นจริง จะพบว่า มีรูปลักษณ์ทางกายภาพหลายอย่างที่ตรงกับอุดมคติของผู้เข้าร่วมงานวิจัย ทั้งด้าน

สีผิว องค์ประกอบของใบหน้า ลักษณะกล้ามเนื้อ รูปร่างสัดส่วนและน้ำหนักที่ต้องการ ขนาดรอบอก การทำงานประสานกันของร่างกาย ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจในรูปลักษณ์ของตนเอง ดังนั้นการใช้จ่ายความอ่อนน่าจะเป็นเพียงพฤติกรรมหนึ่งเพื่อเปลี่ยนแปลงตนเองให้ได้รูปลักษณ์ตามอุดมคติ นอกจากนั้นอาจจะมีพฤติกรรมอื่นๆ อีกที่ ทำให้เปลี่ยนแปลงตนเองให้ได้ตามที่คาดหวัง เช่น การกินยาเพื่อผิวขาวใส หรือการศัลยกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของใบหน้า ตามมานอกเหนือจากการใช้จ่ายความอ่อน

ในขณะที่อิทธิพลของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับการใช้จ่ายความอ่อนนั้น ครอบครัวถือเป็นองค์รวม โดยสมาชิกแต่ละคนถือเป็นหน่วยย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน และการเปลี่ยนแปลงของแต่ละคนก็จะมีผลกระทบต่อคนอื่น¹⁷ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาหลายๆ งาน เช่น การศึกษาในนักเรียนหญิงระดับมัธยมศึกษาของ Smolak และ Levine¹⁸ ที่พบว่า แรงกดดันจากครอบครัวที่ต้องการให้ผอม นั้นสามารถทำนายพฤติกรรมการกินที่ผิดปกติได้ นอกจากนี้คำวิเคราะห์ฐานนิยามรายข้อของแบบสอบถาม อิทธิพลครอบครัวพบว่า แรงกดดันจากครอบครัว และการสื่อสารในครอบครัว เป็นข้อที่ถูกเลือกตอบว่าเห็นด้วยอย่างยิ่งและเห็นด้วยมากที่สุด สอดคล้องกับงานของ Shaver และ Kruger¹⁹ ซึ่งศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวแล้วพบว่า มีความสัมพันธ์การกินที่ผิดปกติ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาของ Schwartz และ Thompson²⁰ ที่พบว่า การพูดคุยหยอกล้อในทางลบในครอบครัวก็มีความสัมพันธ์อย่างมากต่อการใส่ใจเรื่องการทานอาหารและควบคุมน้ำหนัก และการรับรู้ถึงทัศนคติของครอบครัวก็มีผลต่อพฤติกรรมการกิน เช่น งานวิจัยของ Rieves และ cash²¹ พบว่า ในนักศึกษาหญิงในระดับมหาวิทยาลัยที่ไม่พึงพอใจใน

รูปลักษณ์ของตนมีความสัมพันธ์สูงกับการรับรู้ถึงความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปลักษณ์ตนเองของมารดา

ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้พบว่ามีความสอดคล้องกับการศึกษาอื่นๆ ที่ว่าความแตกต่างระหว่างรูปลักษณ์ในอุดมคติกับรูปลักษณ์ที่เป็นจริง และอิทธิพลของครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และสามารถทำนายการใช้จ่ายความอ่อน

สรุป

นักศึกษาหญิงที่เข้าร่วมการศึกษามีอายุเฉลี่ย 20.92 ปี ใช้จ่ายความอ่อนคิดเป็นร้อยละ 17.60 และส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายยา และใช้เหตุผลในการตัดสินใจตัดสินใจสองใช้ด้วยตนเอง มีค่าดัชนีมวลกายอยู่ในเกณฑ์น้ำหนักปกติ และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้จ่ายความอ่อนได้แก่ ความแตกต่างระหว่างการรับรู้รูปลักษณ์ที่เป็นจริงกับรูปลักษณ์ในอุดมคติ และอิทธิพลของครอบครัว ซึ่งผลจากการศึกษาคั้งนี้นอกเหนือความเข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้เลือกใช้จ่ายความอ่อนแล้ว ยังคาดหวังว่าจะนำไปสู่วิธีการป้องกันการใช้จ่ายความอ่อนอย่างผิดๆ ที่มีก่อให้เกิดอันตราย โดยการมุ่งเน้นการให้ความรู้ลงไปสู่ครอบครัว เพื่อปลูกฝังความเชื่อมั่น และการให้ความสำคัญลดลงกับเรื่องของรูปลักษณ์ภายนอก

ข้อจำกัด

เนื่องจากการศึกษาในคั้งนี้เก็บข้อมูลโดยมีขอบเขตของการใช้จ่ายความอ่อนในช่วง 6 เดือน ดังนั้นจำนวนของผู้ที่ใช้จ่ายความอ่อนจึงอาจน้อยกว่าเป็นจริง และการตอบค่าดัชนีมวลกาย เป็นการให้ตอบโดยผู้เข้าร่วมการศึกษาเขียนในแบบสอบถาม จึงอาจเป็นการประมาณการณั้น และไม่ได้ถามเปรียบเทียบภายหลังการใช้จ่ายความอ่อน รวมทั้งนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นเพียงตัวแทนส่วนหนึ่งเท่านั้น อาจไม่สามารถขยายสู่ภาพรวมของทั้งประเทศได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ รศ.พญ.สุจิตสบาย จุลกัทัพพะ
 อ.พญ.กนกวรรณ ลิ้มศรีเจริญ, รศ.ดร.สุชีราภัทรายุทธวรรตน์
 จากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และ
 มหาวิทยาลัยพนธ์บัณฑิตศึกษา คณะแพทยศาสตร์ศิริราช
 พยาบาล ตลอดจน ผศ.ดร.กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์
 และ อ.อภิขญา ไชยวุฒิกมรณวณิช จากคณะจิตวิทยา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เกื้อหนุนให้การศึกษ
 ครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

Reference

- Sittipalakun N. The Influence of mass media process in reconstructing body image: A case study of Chulalongkorn University undergraduste students. [A Thesis of Master Degree in Art (Sociology)]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2007.
- Google Zeitgeist [Internet]. [Updated 2012 March; cited 2012 March 4]. Available from: <http://www.google.com>.
- Narcotics Control Division[Internet]. [Updated 2012 March; cited 2012 March 4]. Available from: <http://narcotic.fda.moph.go.th/welcome/>
- Thompson JK. Body image disturbance: Assessment and treatment. New York: Pergamon press; 1990.
- Cash T F, Fleming EC. Body image and social relations. In : Cash T F, Pruzinsky T, (Eds.), Body image: A handbook of theory, research and clinical practices. New York: Guilford Press, 2002:277-86.
- Cash TF. Body image and cosmetic surgery: The psychology of physical appearance. American Journal of Cosmetic Surgery 1996; 13: 345-51.
- Keery H, Van den Berg P, Thompson JK. An evaluation of the Tripartite Influence Model of body dissatisfaction and eating disturbance with adolescent girls. Body Image 2004; 1:237.
- Young EA, McFatter R, Clopton JR. Family functioning, peer influence, and media influence as predictors of bulimic behavior. Eat Behav 2001; 2:323-37.
- Crandall CS. Social contagion of binge eating. J PersSoc Psychol 1988; 55:588-98.
- Bardone-Cone AM, Harney MB, Sayen L. Perceptions of parental attitudes toward body and eating: Associations with body image among Black and White college women . Body Image 2011; 8:186-9
- Festinger L. A Theory of Social Comparison Processes. Human Relations 1954; 7:117-40.
- Office of the Higher Education Commision [Internet]. [Cited October 18, 2011]. Available from: <http://www.info.mua.go.th/information/index.php>.
- Cash TF. Body Image. Audiocassette published by Psychology Today Tapes. New York: Brooklyn; 1986.
- Stice E. A prospective test of the dual-pathway model of bulimic pathology: mediating effects of dieting and negative affect. J Abnorm Psychol 2001; 110:124–35.

15. Pattayutawat S. Manual of Psychological Testing. Bangkok: Medical media; 1998.
16. Pattanawadee P. Body image satisfaction and disordered eating behaviors among thai actresses. [A Thesis of Master Degree in Health System Development]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2005.
17. Kooptiwoot S. Family therapy and counseling. Bangkok: Reun Keaw Karn Pim; 2005.
18. Levine MP, Smolak L. Media as a context for the development of disordered eating. In: Smolak L, Levine M, editors. The Developmental Psychopathology of Eating Disorders: Implications for Research, Prevention, and Treatment. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc; 1996.
19. Thompson JK, Heinberg LJ, Altabe NM, Tanntleff-Dunn S, Exacting Beauty: theory, assessment and treatment of body image disturbance. Washington, DC.: American Psychological Association; 1999.
20. Thompson .K, Heinberg LJ, Altabe NM, Tanntleff-Dunn S, Exacting Beauty: theory, assessment and treatment of body image disturbance. Washington, DC.: American Psychological Association; 1999.
21. Cash TF, Fleming EC. Body image and social relations. In : Cash T F, Pruzinsky T. (Eds.), Body image: A handbook of theory, research and clinical practices. New York: Guilford press; 2002:277-86.